

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän för-
mogenhetsrätt
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet *Se barnet!* (SOU 2017:6)

(dnr Ju2017/01226/L2)

Inledning

Betänkandet innehåller ett flertal förslag. Hovrätten koncentrerar sitt remissyttrande till de frågor som rör de allmänna domstolarnas verksamhet.

Hovrätten välkomnar de ambitioner som betänkandet ger uttryck för. Det är eftersträvansvärt att föräldrar lyckas nå enighet i ett så tidigt skede som möjligt och därigenom undvika att konflikter som rör barn behöver avgöras i domstol. Det är vidare positivt att åtgärder övervägs som tydliggör vikten av ett helhetsperspektiv vid tillämpningen av regelverket och som fokuserar på föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet.

Från de utgångspunkter som hovrätten har att beakta riktas emellertid invändningar mot några av förslagen. De förslag som inte tas upp i remissyttrandet har hovrätten inga invändningar mot. Hovrättens synpunkter nedan följer betänkandets disposition.

8.4 Gemensam vårdnad m.m.

Hovrätten har ingen invändning mot förslaget om att rätten vid bedömningen av om vårdnaden ska vara ensam eller gemensam ska fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att *ta ett gemensamt ansvar* i frågor som rör barnet. Förslaget

är väl motiverat och tillgodoser enligt hovrättens mening ett behov av att begränsa betydelsen av föräldrarnas samarbetssvårigheter i vårdnadstvister.¹ Hovrätten delar även bedömningen att det är till barnets bästa att rätten ska ha möjlighet att besluta om gemensam vårdnad trots att båda föräldrarna motsatt sig det.

9.5 Samförståndslösningar

Betänkandet innehåller ett förslag om informationssamtal som förutsättning för att få framställa tvistiga yrkanden om vårdnad, boende och umgänge.

Med tanke på hur förslaget är utformat kan det befaras att informationssamtalen får ett sämre genomslag än tänkt. För det första kommer många informationsamtal inte att hållas med båda föräldrarna närvarande. Socialnämnden ska inte kunna neka en förälders begäran om ett enskilt samtal och den andra föräldern har inte en skyldighet att inställa sig till ett gemensamt samtal. För det andra lär undantag från kravet på informationssamtal ofta medges eftersom prövningen i den delen ska grundas på det som en förälder påstår i stämningsansökan, utan att den kommunicerats med motparten. För det tredje har informationssamtalen inte den tydliga inriktning mot konfliktlösning som verkar finnas i de utländska förfaranden som utredningen studerat och som synes ha tjänat som förlaga för förslaget.

Enligt hovrätten aktualiserar förslaget om informationssamtal processuella frågor, som överlag fordrar en mer ingående analys. I betänkandet sägs förslaget innebära att endast tvistiga *yrkanden* ska avvisas i förekommande fall, medan lagtexten anger att det är *talán* om vårdnad, boende eller umgänge som ska avvisas. Denna skillnad skapar osäkerhet kring bestämmelsens tillämpning. Vidare är frågor om vårdnad, boende och umgänge ofta sammanflätade på ett sådant sätt att det kan vara svårt att avgöra vilka yrkanden som är tvistiga. Det är också oklart vad ett avvisningsbeslut ska omfatta när endast någon del av ett umgängesyrende är tvistigt. Det kan i detta sammanhang ifrågasättas om det är till barnets bästa att vissa yrkanden avvisas medan andra yrkanden prövas i sak. En annan

---

¹ För enkelhetens skull används denna benämning även för tvister rörande boende och umgänge.

synpunkt är att det kan uppfattas som formalistiskt att tvinga föräldrar till informationssamtal även när ett tvistigt yrkande är av underordnad betydelse i målet. Slutligen kan anmärkas att om avsikten är att en förälder ska sakna rätt att överklaga ett beslut om att medge den andra föräldern undantag från kravet på informationssamtal måste det regleras i lag. Kravet på informationssamtal riskerar även att ge upphov till andra processuella komplikationer. Avvisningsfrågor kan förväntas belasta och försena handläggningen av vårdnadstvister.

Mot denna bakgrund är hovrätten tveksam till förslaget om informationssamtal i dess nuvarande form. Hovrätten är inte övertygad om att de sammantagna fördelarna med informationssamtal är tillräckliga för att ett så genomgripande förslag bör genomföras. Andra alternativ för att främja samförståndslösningar bör i stället övervägas. Om inte ett obligatoriskt medlingsförfarande ska föregå prövningen av vårdnadstvister i domstol, kan ett alternativ vara att hänvisa föräldrarna till samarbetssamtal eller medling i nära anslutning till att talan väckts. Man kan även överväga om rätten till rättshjälp skulle kunna kopplas till att möjligheterna till att nå en samförståndslösning utanför domstol uttömts.

11.3 Barnets bästa

Hovrätten har ingen invändning mot den föreslagna ändringen i 6 kap. 2 a § första stycket föräldrabalken, förutom den språkliga synpunkten att orden *och beslut* blir överflödiga.

Hovrätten kan däremot inte tillstyrka förslaget om en ny strecksats i 6 kap. 2 a § andra stycket föräldrabalken med innebörden att rätten vid bedömningen av barnets bästa ska fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov före den egna konflikten.

Strecksatsen framstår som svår att tillämpa i många frågor. Av betänkandet framgår att strecksatsen är avsedd att ge en signal till tvistande föräldrar och att huvudsyftet är att uppmärksamma föräldrarna på vikten av att se barnets behov. Strecksatsen riktar sig således till föräldrar snarare än till rättstillämpare. Att döma av författningskommentaren (s. 525) tar strecksatsen framför allt sikte på

frågan om vårdnaden ska vara gemensam eller ensam, vilket i stället bör prövas utifrån den ändrade bestämmelsen i 6 kap. 5 § föräldrabalken. Hovrätten kan inte se att strecksatsen har någon större relevans i de många andra frågor där den övergripande bestämmelsen om barnets bästa ska ge vägledning.

Hovrätten bedömer också att det finns en risk för att strecksatsen uppmuntrar föräldrar att lyfta fram brister hos motparten, och att den därför får en konflikt-drivande verkan.

11.8 Barnets rätt att komma till tals m.m.

Hovrätten har ingen invändning mot att barnets rätt att komma till tals ska utgå från barnets *åsikter*, och inte barnets *vilja*. Hovrätten noterar att den föreslagna lagtexten innehåller såväl termen *åsikter* som termerna *inställning* och *synpunkter*. Det finns anledning att överväga en mer enhetlig terminologi.

Hovrätten har i sig inget att invända mot att barns rätt att komma till tals och att få information stärks genom lagstiftning, men ifrågasätter den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 2 b § föräldrabalken som metod för detta. Bestämmelsen lämnar ett stort tolkningsutrymme i fråga om dessa rättigheters egentliga innehåll, och den pekar inte ut något subjekt som ansvarigt för att rättigheterna uppfylls. Det finns över huvud taget ett behov av att djupare analysera hur barns rätt till information i praktiken ska komma till stånd.

Som anføres i betänkandet (s. 315) kan det vara olämpligt att försöka klarlägga barnets åsikter även när barnet valt att inte uttrycka några åsikter. Detta bör bättre återspeglas i lagtexten.

13.8 Allvarligt våld i familjen – överflyttning av vårdnad

Hovrätten ifrågasätter behovet av den föreslagna lagstiftningen om tillfällig överflyttning av vårdnaden med hänvisning till de andra insatser som kan erbjudas de berörda barnen. I ett annat betänkande (SOU 2015:71) har föreslagits en ändring i 11 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Enligt detta förslag

ska bestämmelsen förtydligas så att det framgår att socialnämnden övertar vårdnadshavarens bestämmanderätt i den utsträckning det behövs för att genomföra vården. Det förslaget framstår som en adekvat och tillräcklig åtgärd för den problematik som beskrivits i betänkandet.

14.6 Barn och föräldrar med skyddade personuppgifter

Betänkandet tar inte ställning till vilken socialnämnd som ska vara ansvarig för upplysningar, utredningar och verkställande av beslut om umgängesstöd när det förekommer skyddade personuppgifter. Frågorna om ansvarig socialnämnd och behörig domstol för vårdnadstvister i dessa fall är dock så nära förknippade med varandra att förslag i dessa frågor bör behandlas gemensamt. Detta bör lämpligen ske i samordning med det förslag som lämnats i SOU 2015:69 om behörig domstol i övriga tvistemål med part som har skyddade personuppgifter.

15.3 Handläggningen av mål om vårdnad, boende och umgänge – interimistiska beslut

Hovrätten ifrågasätter, med hänsyn till den restriktiva praxis som redan gäller, behovet av den föreslagna ändringen om särskilda skäl för interimistiska beslut om vårdnad. Ändringen riskerar även att försvåra tillämpningen av bestämmelsen i 6 kap. 20 § första stycket föräldrabalken genom att olika rekvisit ska prövas vid interimistiska beslut om å ena sidan vårdnad, och å andra sidan boende och umgänge.

15.8 Handläggningen av mål om vårdnad, boende och umgänge – verkställighetsärenden

Hovrätten ifrågasätter behovet av den föreslagna ändringen med innebörden att rätten om det finns särskilda skäl kan bestämma skyldigheten att ersätta rättegångskostnader i ett verkställighetsärende efter vad som är skäligt. De exempel på problematiska fall som tas upp i betänkandet (s. 480) synes kunna hanteras redan med gällande regler i 18 kap. rättegångsbalken och 21 kap. 13 § föräldra-

balken. Den föreslagna formuleringen av lagtexten kan också uppfattas som otydlig.

17.4 Ekonomiska konsekvenser

Som framhålls i betänkandet är det svårt att förutse vilken inverkan utredningens förslag skulle få när det gäller antalet vårdnadstvister i domstol. Det är enligt hovrätten tveksamt om kostnaderna för domstolarnas handläggning kommer att minska i den utsträckning som anges i betänkandet.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Fredrik Wersäll, hovrättslagmannen Monika Sörbom, hovrättsrådet Anne Kutteneuler samt tf. hovrättsassessorn Douglas Hamilton, föredragande.

Fredrik Wersäll

Douglas Hamilton